

Profanacja krypty grobowej hrabiów Komorowskich w kościele farnym w Suchej Beskidzkiej w 1647 roku

Ks. Kazimierz Łatak CRL

WYDZIAŁ NAUK HUMANISTYCZNYCH
I SPOŁECZNYCH
UKSW WARSZAWA

ABSTRACT

Profanation of the sepulchral crypt of Komorowski counts at church parish in Sucha Beskidzka in 1647

Profanations of sacral places in pre-partition Poland happened quite often, though these times are described infrequently, as times dominated by religion and religious culture. Burglaries to churches, theft of vessels, reliquaries, books, vestments, altar-linen, valuables adorning miraculous images were treated as sacrilege and punished ruthlessly, but still there were a lot of thieves. On Sunday 6 July, 1647 students of parish school in Sucha Beskidzka used the absence of priests of the local cloister and the rector of the school, and they entered to the church, and then they got to the sepulchral crypt of the founders and they stripped their coffins from silver-sheet metals as well as they stole valuable objects from them. For the crime they were sentenced to death which was finally changed into public torture and exile. The synthetic description of the event was left in the parish register by priest Stephen Ranatowicz, who was later a superb chronicler and historic writer. Reminding of the event today, after the lapse of 371 years, may seem little useful for history, science and cultures of the whole country, but for regional history, especially for those who are interested history of Sucha Beskidzka and the family of

Komorowski, counts in Liptów and Komorów, creators of the suski dominion, builders of the local castle and church, may be an interesting contribution.

KEY WORDS: religious culture in former Poland, sacral profanations, family of Komorowski counts of the coat of arms Korczak, Sucha Beskidzka, parish in Sucha Beskidzka, order of Regular Lateran Canons

SŁOWA KLUCZOWE: kultura religijna w dawnej Polsce, profanacje sakralne, ród hrabiów Komorowskich herbu Korczak, Sucha Beskidzka, parafia w Suchoj Beskidzkiej, zakon kanoników regularnych laterańskich

W zasobie Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie znajduje się interesujące źródło nie tylko do dziejów kościołów parafialnych w Krzeszowie oraz Suchoj Beskidzkiej, ale także do dziejów rodu Komorowskich, hrabiów na Liptowie i Komorowie, dziedziców państwa suskiego, a jest nim księga zatytułowana: *Memorabilia Ecclesiae Krzeszoviensis et Sucha ab Anno 1624 usque 1813 congesta*¹. Księga została założona w 1624 r. przez ks. Krzysztofa Słaboszewskiego, proboszcza parafii w Krzeszowie². Po jego śmierci w grudniu 1634 r. zgodnie z wolą hr. Piotra Komorowskiego parafię krzeszowską przejęli kanonicy regularni laterańscy prepozytury suskiej³. Przejmując parafię w Krzeszowie z dniem 1 stycznia 1635 r., klasztor wszedł w posiadanie dokumentacji znajdującej się w jej kancelarii. Odtąd księga stała się metryką i kroniką zarówno konwentu kanonickiego, jak i obu parafii – krzeszowskiej i suskiej. Jej karty zapełniają inwentarze, katalogi, kopie dokumentów, wykazy przychodów, opisy folwarków, notaty rocznikarskie i inne. Najwięcej wpisów i notat pozostawił w niej ks. Stefan Ranatowicz (1617–1694), komendarz w Krzeszowie w latach 1647–1653, prepozyt w Suchoj Beskidzkiej w latach 1653–1658 oraz 1679–1681, hagiograf i historyk, autor kroniki znanej dzisiaj pod tytułem *Casimiriae civitatis urbi Cracoviensi confrontatae, origo*, uznawanej w kręgach naukowych za jeden z najznakomitszych pomników polskiego dziejopisarstwa klasztornego w czasach nowożytnych⁴. Wśród

1 AKMKr, Teka: *Parafia Krzeszów*, sygn. APA 166.

2 Ksiądz Krzysztof Słaboszewski, duchowny diecezji krakowskiej, objął probostwo w Krzeszowie 15 stycznia 1620 r. po śmierci ks. Macieja Dilovity. Na stanowisko prezentował go hr. Piotr Komorowski. Proboszczem w Zembrzycach został 8 kwietnia 1622 r. 16 października 1626 r. zrezygnował z probostwa w Zembrzycach, pozostał zaś proboszczem w Krzeszowie. Zmarł na początku grudnia 1634 r. w Krzeszowie, a w każdym razie 11 grudnia 1634 r. bp krakowski Jan Olbracht Waza zatwierdził jego testament spisany 22 kwietnia 1634 r. Zob. AKMKr, *Acta Officialia*, t. 120, s. 19, 884; t. 121, s. 1172; t. 122, s. 111; *Acta Episcopalia*, t. 43, k. 777v–778v.

3 Hrabia Komorowski przekazał prepozyturze patronat nad parafią dokumentem wystawionym 16 maja 1628 r. w Oświęcimiu. Inkorporacji kanonicznej parafii do prepozytury dokonał administrator diecezji krakowskiej Szymon Kołudźki dekretem wystawionym 17 września 1635 r. Odtąd aż do zamknięcia klasztoru z dniem 1 września 1782 r. każdy jego prepozyt był zarazem proboszczem krzeszowskim. Zob. AKMKr, *Acta Administratoralia*, t. 13, s. 383–385; Teka: *Parafia Krzeszów*, sygn. APA 166: *Compendium fundationis ac*

dedicationis Ecclesiae Parochialis Krzeszowiensis omniumque proventus conscriptum atque usum congestum cura et opera R[everendi] D[omini] Christophori Słaboszowski eiusem ecclesiae parochi, k. 18; K. Łatak, *Kongregacja krakowska kanoników regularnych laterańskich na przestrzeni dziejów*, Kraków–Elk 2002, s. 128–130.

4 K. Łatak, *Ksiądz Stefan Ranatowicz CRL (1617–1694). Barokowy kronikarz i pisarz klasztorny*, Kraków 2010; K. Łatak, M. Pęgiel, *Kronika Stefana Ranatowicza. Studium historyczno-zródłoznawcze*, Łomianki 2017.

5 A. Przyboś, *Komorowski Piotr* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 13, E. Rostworowski (red.), Kraków–Wrocław 1968, s. 430; K. Łatak, *Dowodzenie dawnego cudu w procesie kanonizacji na przykładzie świętego Stanisława Kazimierczyka*, [w:] *Świętość kanonizowana. Sprawy dawne*, S.T. Praškiewicz (red.), Kraków 2011; M. Leśniakiewicz, *Panowie suskiego zamku*, Sucha Beskidzka 2013, s. 4–5.

6 A. Komoniecki, *Chronografia albo Dziejopis Żywiecki*, Żywiec 1987; *Sucha Beskidzka*, J. Hampel, F. Kiryk (red.), Kraków 1998.

7 M. Leśniakiewicz, B. Woźniak, *Parafia w Suchej Beskidzkiej*, Wadowice 2008; *Zarys dziejów parafii i kościołów w Suchej Beskidzkiej*, S. Bogacz (red.), Sucha Beskidzka 2008.

notat sporządzonych *pro memoria*, a zarazem *ad cautelam*, znalazł się opis profanacji krypty fundatorskiej, której dokonano w lipcu 1647 r. Profanacja wstrząsnęła zamkiem, klasztorem i okolicą, aczkolwiek nie wspomniał o niej w swoim dziejopisie wójt żywiecki Andrzej Komoniecki. Sprawców szybko wykryto i surowo ukarano, szkody naprawiano i po uroczystym nabożeństwie żałobnym kryptę ponownie zamknięto. Wydobycie tego wydarzenia spośród tych zapomnianych może wydawać się mało użyteczne dla dziejów, nauki i kultury całego kraju, ale dla historii regionalnej, a zwłaszcza dla zainteresowanych dziejami rodu Komorowskich, może stanowić interesujący przyczynek. Stąd też niniejszy artykuł.

Lokowana na początku XV w. Sucha Beskidzka przeszła w ręce Komorowskich na przełomie XVI i XVII w. Od 1608 r. jej właścicielem był Piotr Komorowski (1580–1640), magnat dość niespokojny, ale o wyraźnie sprecyzowanych ambicjach politycznych, gospodarczych i religijno-społecznych⁵. Później właścicielem Suchej Beskidzkiej został jego bratanek Krzysztof (1618–1647), a w końcu córka tego ostatniego, Konstancja Krystyna, która w 1665 r. została wydana za Jana Wielopolskiego. W rękach Wielopolskich Sucha Beskidzka pozostała do upadku Rzeczypospolitej⁶. Od chwili lokacji do 1530 r. miejscowość należała do parafii z siedzibą w odległym Mucharzu. W 1530 r. wyłączono ją z parafii w Mucharzu i włączono do nowo utworzonej parafii w Zembrzycach⁷. Gdy w 1608 r. hr. Piotr Komorowski przejął Suchą Beskidzką, przystąpił zaraz do reorganizacji odziedziczonych włości na wzór dominium. Rządził w swoim państwie silną ręką, stosunkowo niewiele licząc się ze zdaniem poddanych. Reformy objęły gruntowną przebudowę miejscowego zamku, a także budowę kościoła. Jego zamiarem było przekształcenie Suchej Beskidzkiej w ośrodek parafialny albo ufundowanie w niej klasztoru, który nadawałby miejscowości prestiżu religijnego i kościelnego. Kościół w stylu późnogotyckim zaczęto wznosić w 1613 r., a w każdym razie 26 marca tegoż roku poświęcono i położono w jego fundamencie

kamień węgielny, o czym informuje zachowana do dzisiaj tablica wmurowana w zewnętrzzną ścianę świątyni⁸. Kto poświęcił kamień węgielny, trudno powiedzieć. Najprawdopodobniej był to ks. Jan Bagiński, proboszcz zembrzycki, albo ks. Jan Grudzień, dziekan oświęcimski i proboszcz w Mucharzu. Biskup Piotr Tylicki w sprawie budowy zachowywał się wstrzemięźliwie. Nie protestował, ale też nie promował przedsięwzięcia. 15 czerwca 1614 r. kościół był już gotowy, jak informuje kolejna tablica wmurowana w jego ścianę zachodnią⁹. Hrabia Komorowski próbował osadzić przy nim bernardynów. Działo się to najpewniej w 1615 r., bo w tymże roku hrabia zwrócił się również do bp. Tylickiego z prośbą o uporządkowanie sytuacji kanonicznej parafii w Krzeszowie, która od co najmniej połowy XVI w. nie była obsadzona, a znajdujący się w niej drewniany kościół był tak zaniedbany, że trzeba go było zastąpić nowym¹⁰. Kościół w Krzeszowie objął wówczas ks. Maciej Jayko Dylovita¹¹, natomiast przy kościele w Suchoj Beskidzkiej osiedli bernardyni z Kalwarii Zebrzydowskiej¹². W listopadzie 1617 r. bernardyni na pewno rezydowali przy suskim kościele¹³. Po dokładniejszym rozpoznaniu sytuacji wycofali się jednak z tej miejscowości¹⁴. Stało się to nie później niż w 1620 r. Odtąd kościół obsługiwał duchowny diecezjalny¹⁵. Andrzej Komoniecki nadmienił, że był to niejaki ks. Łonowski, ale jest to ewidentna pomyłka z ks. Krzysztofem Łoniewskim. Zestawienie zebranych dotąd informacji źródłowych zdaje się jednak przekonywać, że był to ks. Jan Bagiński, proboszcz zembrzycki. W kwietniu 1622 r. ks. Bagiński został złożony z urzędu proboszcza w Zembrzycach¹⁶. Probostwo przejął wówczas ks. Krzysztof Słaboszewski, od 1620 r. także proboszcz w Krzeszowie, co stało się zarzewiem konfliktu z hr. Komorowskim. Wycofanie się bernardynów, a jednocześnie konflikt hrabiego z proboszczem Słaboszewskim otwarły – moim zdaniem – drogę do rozmów z prepozytem kanoników regularnych laterańskich przy kościele Bożego Ciała w podkrakowskim Kazimierzu, ks. Marcinem Kłoczyńskim, na temat

8 *Ibidem*.

9 B. Krasnowolski, *Zabytki i wartości kulturowe [w:] Sucha Beskidzka...*, s. 473–495.

10 AKMKr, *Acta Officialia*, t. 118, s. 567; A. Komoniecki, *Chronografia...*, s. 158–159.

11 Ksiądz Maciej Jayko z Dylowa, diecezji gnieźnieńskiej, syn Macieja, święcenia otrzymał kolejno w Krakowie: subdiakoniat – 1 czerwca 1602 r., diakonat – 21 września 1602 r., prezbiterat – 21 grudnia 1602 r. Był wikariuszem przy kościele św. Anny w Krakowie. Proboszczem w Krzeszowie został mianowany 26 kwietnia 1615 r. Zmarł na początku 1620 r. w Krzeszowie, a w każdym razie 15 stycznia 1620 r. na wakujący urząd mianowano już ks. Słaboszewskiego. Zob. AKMKr, *Acta Officialia*, t. 118, s. 567; t. 120, s. 19; *Księgi egzaminów do święceń w diecezji krakowskiej z lat 1573–1614*, Z. Pietrzyk (oprac.), Kraków 1991, s. 332, n. 3770.

12 S. Ranatowicz, *Casimiriae civitatis urbi Cracoviensi confrontatae, origo. In eaque ecclesiarum erectiones et religiosorum foundationes, nec non series, vitae, res gestae praepositorum Conventus Canoniorum Regularium Lateranensium S[ancti] Augustini ad Ecclesiam Sacratissimi Corporis Christi descriptae a Stephano Ranatowicz eiusdem conventus et Ecclesiae Canonico Regul[are] professo*, rkps w BJ, sygn. 3741/III, k. 148v.

13 AKMKr, *Acta Visitationis*, 33, k. 96.

14 S. Ranatowicz, *op.cit.*, k. 148v.

15 *Ibidem*.

16 AKMKr, *Acta Officialia*, t. 120, s. 884.

17 Książd Marcin Kłoczyński, prepozyt generalny kongregacji krakowskiej kanoników regularnych laterańskich w latach 1612–1644. Zob. K. Łatak, *Poczet rządców opactwa Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie*, Kraków 2005, s. 85–96.

18 ABC, *Protocolon Actorum Confraternitatis Sacramenti Sanctissimi et Quinque Plagarum Domini nostri Iesu Christi in Ecclesia Collegiata Canonico-regularium*, rkps, b. sygn.

19 K. Łoniewski, *Zywoť, sprawy y cudowne Boskie wślawienie pobożnego kapłana B[łogosławionego] Stanisława Kazimirczyka*, Kraków 1617.

20 ABC, *Protocolon Actorum Confraternitatis Sacramenti Sanctissimi...*, s. 47; S. Ranatowicz, *op.cit.*, k. 148v; K. Łatak, *Dowodzenie dawnego cudu...*

21 K. Łatak, *Notaty historyczne ks. Krzysztofa Łoniewskiego CRL (1576–1656) na temat początków kościoła i klasztoru Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich na Kazimierzu w Krakowie* [w:] *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie–wydarzenia–budowle–kultura*, K. Łatak (red.), Łomianki 2012, s. 431–450.

22 Do 1631 r. kapituły generalne kongregacji odbywały się co roku po uroczystości Narodzenia św. Jana Chrzciciela (24 czerwca), a przed uroczystością Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny (2 lipca) albo też w październiku po święcie św. Łukasza Ewangelisty (18 października).

23 ABC, *Inventarium Ecclesiae Parochialis in Sucha cum compendio fundationis, consecrationis et aliorum*, rkps b. sygn., s. 69–79.

24 *Ibidem*.

25 *Ibidem*.

26 AKMKr, *Acta Episcopalia*, t. 43, s. 361–362.

ewentualnej fundacji kanonickiej w Suchej¹⁷. Hrabia znał prepozyta. Od września 1616 r. był przecież możliwym protektorem funkcjonującego przy tymże kościele Bractwa Najświętszego Sakramentu i Pięciu Ran Pana Jezusa¹⁸, z kolei w styczniu 1617 r. kanonik tej prepozytury ks. Krzysztof Łoniewski dedykował mu publikowany żywot św. Stanisława Kazimierczyka¹⁹, a w maju 1617 r. po modlitwach do tegoż świętego został nagle uzdrowiony z choroby zagrażającej życiu²⁰. Prepozyt Kłoczyński chłodno odniósł się do propozycji hr. Komorowskiego, chociaż jej nie odrzucił. Do rozpoznania sytuacji oddelegował ks. Krzysztofa Łoniewskiego (1576–1656), który zamieszkał w Suchej Beskidzkiej, w drewnianym domu, który – jak się wydaje – wcześniej zajmowali bernardyni. Książd Łoniewski wrócił akurat z Bychowa (dzisiaj Białołęka), gdzie od marca 1618 r. organizował prepozyturę kanonicką ufundowaną przez hetmana Karola Chodkiewicza i jego żonę Zofię z Mieleckich²¹. W Suchej Beskidzkiej, jak pozwala domniemywać zestawienie informacji na temat jego życia, osiadł już 1623 r., natomiast decyzja o fundacji tutaj prepozytury kanonickiej zapadła bez wątpienia w czasie kapituły generalnej zgromadzenia, która odbyła się latem 1624 r.²² Hrabia Komorowski, wsparty przez prepozyta Marcina Kłoczyńskiego, zwrócił się do bp. krakowskiego Marcina Szyszkowskiego o zezwolenie na konsekrację kościoła i przekazanie go kanonikom. Piśmem wystawionym 16 listopada 1624 r. w Bodzentynie bp. Szyszkowski oddelegował do tej czynności bp. sufragana Tomasza Oborskiego²³. Uroczystość konsekracji świątyni i przekazanie jej zakonowi odbyła się w niedzielę 8 grudnia 1624 r.²⁴ Wówczas też zapadła decyzja o utworzeniu w Suchej Beskidzkiej parafii. Decyzję o fundacji prepozytury kanonickiej oraz utworzeniu parafii przy kościele oprotestował ks. Krzysztof Słaboszewski, proboszcz w Zembrzycach i Krzeszowie. Protest został oddalony przez bp. Oborskiego²⁵. W lipcu 1625 r. hrabia wystawił dokument fundacji, a także przedłożył w kurii biskupiej suplikę o ustanowienie parafii²⁶. Kilka dni później suplikę

oprotestował ponownie ks. Krzysztof Słaboszewski, tym razem wsparty głosem hr. Mikołaja Komorowskiego, starosty nowotarskiego, rodzzonego brata fundatora²⁷. Biskup Szyszkowski zlecił zatem bp. Oborskiemu weryfikację zasadności protestu. Procedury weryfikacyjne trwały kilka miesięcy, ale nie przyniosły rezultatu oczekiwanego przez ks. Słaboszewskiego i hr. Mikołaja Komorowskiego. Okazało się bowiem, że fundacja nie narusza w niczym praw, przywilejów ani dotychczasowego uposażenia parafii w Zembrzycach oraz Krzeszowie²⁸. Zatem bp Szyszkowski zatwierdził fundację prepozytury, a 7 kwietnia 1626 r. erygował przy kościele parafię, oddając zakonowi prawo patronatu i duszpasterstwo²⁹.

Gdy w niedzielę 8 grudnia 1624 r. kanonicy regularni obejmowali kościół, wystrój jego wnętrza był w pełni gotowy do sprawowania kultu³⁰. Nie da się natomiast stwierdzić, czy fundatorska krypta grobowa również była wówczas gotowa, czy jej jeszcze nie było. Budowa świątyni, a następnie fundacja zakonna miały charakter dewocyjny, ale niewątpliwie były też częścią świadomego dążenia hr. Komorowskiego do uświetnienia głównego ośrodka swojego dominium oraz uczynienia ze wzniesionego zespołu sakralnego pomnika świadczącego o wielkości własnej linii rodowej. Może to w jakiejś mierze przekonywać, że rodowa krypta grobowa powstała zanim nastąpiły pierwsze zgony w rodzinie. Krypta zakonna w kościele powstała najpóźniej w grudniu 1636 r., gdyż wówczas zmarł tu pierwszy z kanoników – prepozyt Wojciech Sowiński Tarnowita³¹. Krypta fundatorska z kolei – jeśli nie przygotowano jej ok. 1624 r. – musiała powstać nie później niż w 1629 lub 1630 r., kiedy to zmarła pierwsza żona hrabiego, Katarzyna z Przerembskich Komorowska. W grudniu 1624 r. hrabina uczestniczyła jeszcze w uroczystości konsekracji kościoła i przekazania go kanonikom regularnym³². W 1629 r. urodziła hrabiemu córkę Petronelę, którą ochrzcił 27 lutego ks. Krzysztof Łoniewski, pierwszy prepozyt kanonickiego klasztoru i proboszcz parafii³³. Nie jest wykluczone, że śmierć

27 Informacja o tym znajduje się w aktach procesu wytoczonego kanonikom regularnym w 1688 r. przez proboszcza zembrzyckiego ks. Markiewicza.

28 *Ibidem*.

29 AKMKr, *Acta Episcopalia*, t. 43, s. 532–534.

30 AKMKr, Teka: *Parafia Krzeszów*, sygn. APA 166; ABC, *Inventarium Ecclesiae Parochialis in Sucha...*, s. 69–79; B. Krasnowolski, *op.cit.*, s. 473–495.

31 K. Łatak, *Prepozyci prepozytury kraśnickiej kanoników regularnych lateńskich od fundacji do reformy w 1628 roku*, „*Saeculum Christianum*” 2017, nr 24, s. 158–161.

32 W niedzielę 8 grudnia 1624 r. wraz z braćmi Hieronimem i Krzysztofem uczestniczyła w uroczystości konsekracji kościoła w Suchej, w środę 11 grudnia 1624 r. w uroczystości konsekracji kościoła w Krzeszowie, a w czwartek 12 grudnia 1624 r. była świadkiem dwóch ważnych czynności o charakterze prawnym: wystawienia przez męża dokumentu zwiększającego uposażenie parafii w Krzeszowie oraz wystawienia przez bp. Oborskiego dokumentu poświadczającego konsekrację obu świątyń.

33 AKMKr, Teka: *Parafia Krzeszów*, sygn. APA 166: *Memorabilia Ecclesiae Krzeszoviensis et Sucha*, k. 75.

34 *Ibidem*.

35 „Illustrissimus et Magnificus Dominus Petrus a Komorow Komorowski Comes Liptoviensis et Oraviensis, Osvencimensis Capitaneus Fundator Ecclesiae Hebronensis ad Fluvium Sucha obyt Anno aetatis suae sexagesimo Anno autem Domini 1640 die 28 Octobris ipso die Dominico”.

36 B. Krasnowolski, *op.cit.*, s. 484–485.

37 Skład konwentu ustalono, opierając się na zachowanych aktach chrztów oraz ślubów parafii w Suchej Beskidzkiej i w Krzeszowie.

38 Odpust główny przypadał w uroczystość Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny, którą wówczas obchodzono 2 lipca. Każdego dnia w oktawie w kościele odprawiano trzy uroczyste msze: prymarię, wotywę i sumę z procesją. Wygłaszano kazanie. Po południu śpiewano nieszpory, litanię do Matki Bożej i urządzano kolejną procesję. W odpuscie uczestniczyło wielu księży, a z okolicznych parafii przybywały pielgrzymki.

małżonki fundatora nastąpiła na skutek powikłań okołoporodowych. Jakkolwiek toczyły się wydarzenia, nie ulega wątpliwości, że pierwszą trumną złożoną w krypcie była trumna Katarzyny z Przerembskich Komorowskiej. W 1638 r. obok trumny matki złożono trumnę z ciałem córki – Petroneli Komorowskiej, zmarłej 9 stycznia³⁴. W 1640 r. przy trumnach żony i córki złożono trumnę fundatora, który zmarł w niedzielę 28 października³⁵. Krypta była „niewielkim, sklepionym pomieszczeniem”, ozdobionym malaturą o treściach religijnych. Na sklepieniu został przedstawiony św. Michał Archanioł, natomiast ściany pokryto tekstami Ewangelii śpiewanymi podczas procesji w uroczystość Bożego Ciała³⁶.

W niedzielę 6 lipca 1647 r. hr. Krzysztof Komorowski, bratanek fundatora, zaprosił na obiad cały konwent kanonicki oraz rektora szkoły. Po odprawionych nieszporach kanonicy z rektorem szkoły udali się na zamek. Konwent prepozytury tworzyło wówczas czterech kanoników: ks. Jacek Dominik Behm – prepozyt, ks. Antoni Wojciech Kostecki – kustosz kościoła, nazywany też zakrystianem, ks. Jakub Fulgencjusz Hasjusz – kaznodzieja zwyczajny, oraz ks. Jan Ignacy Naramowski – ekonom i komendarz parafii w Krzeszowie³⁷. Zaproszenie hrabiego wiązało się z obchodami odpustu głównego i trwającą jeszcze jego uroczystą oktawą³⁸. Zamknięcie kościoła zlecono scholarom, którzy pomagali w niedziele i święta w nabożeństwach. Klucze otrzymali od rektora szkoły, który w zwykłych okolicznościach nadzorował te czynności osobiście i do końca. Tym razem jednak czas nieco naglił. Hrabia nie mógł przecież czekać z obiadem. Scholarzy zamykali więc kościół bez nadzoru, a po zamknięciu klucze pozostały w ich rękach. Przyjęcie, jak sugeruje opis, trwało raczej długo. Po powrocie z zamku rektor nie zainteresował się losem kluczy, a kanonicy nie wchodzili już do kościoła, gdyż modlitwy wieczorne odmawiali zgodnie z obyczajem w oratorium klasztornym, które łączyło się z kościelnym chórem muzycznym. W nocy zapewne uczniowie weszli do kościoła, zdjęli kamienną

plytę zasłaniającą wejście do krypty fundatorów, zeszedli do jej wnętrza, po czym sprofanowali i okradli złożone w niej trumny. Zasłonięcie wejścia do krypty uczynili jednak później tak niefortunnie, że kamienna płyta pękła na pół. Pęknięcie było nieznaczne, skoro wystarczyło nieco ziemi i prochu, by je zatrzeć. W ciągu tygodnia niczego nie dostrzeżono, ale nie jest wykluczone, że płytę pokrywał niewielki kobierzec. Dopiero w najbliższą niedzielę, tj. 17 lipca, sam hr. Krzysztof Komorowski, który przybył na nabożeństwo, zauważył, że płyta pokrywająca kryptę jest nierówna. Bliższy jej ogląd ujawnił pęknięcie. Kanonicy nie byli widocznie w stanie wyjaśnić zniszczenia, a domniemanie przestępstwa było tak oczywiste, że zaraz po mszy hrabia nakazał podnieść płytę. Okazało się, że krypta jest sprofanowana, trumny odarte ze srebrnych ozdób. Dochodzenie zaczęto od osadzenia rektora szkoły w lochach zamku, gdyż to on dysponował kluczami do kościoła. Szybko wykryto jednak, że za świętokradzkim aktem wandalizmu stoją dwaj żacy miejscowej szkoły. Ksiądz Stefan Ranatowicz, który w klasztorze w Suchej Beskidzkiej zamieszkał dwa miesiące później, tak opisał to wydarzenie:

1647, die 6 Julii. Stało się za panowania w Suchej Wiel[możnego] Jego Mości P[ana] Krzysztofa Komorowskiego, starosty oświęcimskiego, gdy w niedzielę zaproszeni księża poszli do zamku na obiad, a za niemi bakałarz, dwaj wyrostkowie szkolne, którzy posługiwali w kościele, śpiewając i dzwoniąc, wzięwszy klucze kościelne u bakałarza w szkole, w południe, [...] podnieśli kamień grobowy fundatorów, a tam wszedłszy, połupali ćwieki srebrne na trunnach i tablice srebrne pobrali. Wszedłszy, gdy chcieli znowu grób kamieniem pokryć, upuścili go i stłukli na poły, a wspanadlinę ziemią i prochem zatarli. W przyszłą niedzielę przyszedłszy Jego Mość do kościoła, postrzegł, że przepadniony kamień.

39 *Memorabilia Ecclesiae Krzeszovien-
sis et Sucha ab Anno 1624 usque 1813
congesta*, t. 1: *Reparavit Laurentius Bar-
cik cooperatores loci 1837*. Zob. AKMKr,
Tekę: *Parafia Krzeszów*, sygn. APA 166,
k. 74v.

40 „Pieniądzy żadnych nie zostawiam,
bom jedne na ochędostwo y ozdobę
kościola swego wydał [...]. Niektóre
leśni łotrowie pobrali”. AKMKr, *Acta
Episcopalia*, t. 46, k. 777v–778v.

41 S. Ranatowicz, *op.cit.*, k. 63.

Po mszy kazał poddanym odwalić grób i naleźli
połupane ze srebra trunny. Zaczym zaraz baka-
łarza w kajdany [...] wsadzono w zamku. Gdy
tak utopiony siedzi, padła suspicya na chłopców.
Wzięto ich, próbując różgami. Przyznali się i że
srebro jedno Żydowi w Oświęcimiu przedali,
drugie na cmentarzu pod filarem kościelnym
zakopali. Wzięto ich do więzienia. Posłano do
Wadowic po urząd. Osądzono ich ćwiartować.
Posłano i po kata. A gdy przyszło do egzekucji,
dla intercysej Jej Mości i księży, u szubienice
na Zembrzyckiej granicy różgami ich sieczono,
a [...] trzy rzeki im głęboko na grzbietach wy-
orano, a po tym zaraz od szubienicy kąt w pole
wysięcił. To się pisze, aby zakrystian kościoła
pilnował i na noc kluczy nie dawał³⁹.

Profanacja krypty nie wpłynęła wprawdzie na relacje
między zamkiem a klasztorem, ale hr. Krzysztof Komo-
rowski zarządził natychmiast dochodzenie wyjaśniające,
oczekując surowego ukarania sprawców. Prepozyt i kon-
went odpowiedzialnością obarczyli ks. Antoniego Woj-
ciecha Kosteckiego (+1652). Do jego obowiązków bowiem
należało czuwanie nad bezpieczeństwem kościoła, jego
zakrystii i skarbcza, przebiegiem nabożeństw, a także nad
obowiązkami służby kościelnej, w tym rektora szkoły, kan-
tora, organisty, dzwonników. Tymczasem nie dopilnował
on zamknięcia świątyni po nabożeństwach, pozostawiając
beztrosko klucze rektorowi szkoły. Rektor, który zaufał
zbyt szczerze, stał się pierwszym podejrzanym i jako
taki został w trybie natychmiastowym osadzony w zamko-
wym więzieniu. Nie jest wykluczone, że zakładano znowę
rektora z grupą złodziei, których w okolicach kręciło się
wcale niemało. Ksiądz Krzysztof Słaboszewski w testamen-
cie spisany 22 kwietnia 1633 r. nadmienił zresztą o ich
najściach na plebańię w Krzeszowie⁴⁰, ks. Stefan Ranato-
wicz zaś w swojej kronice wspominał, że podobne niebez-
pieczeństwo zagrażało również klasztorowi suskiemu⁴¹.

Nie tyle jednak kustosz kościoła i rektor szkoły byli w tym przypadku winni, co powszednie, jak sugeruje uważna lektura relacji Ranatowicza, powielanie przyjętych reguł, które osłabiło ich czujność nad wykonywaniem zwyczajnych obowiązków. Schematyczność i rutynowość w działaniu skutkowały wydarzeniem, które zawstydziło zarówno klasztor, jak i szkołę. Udział scholarów w codziennych, a zwłaszcza świątecznych nabożeństwach kościelnych nie należał oczywiście do wyjątków czy specyfiki suskiej parafii. Był to wówczas obowiązek zwyczajny i wpisany w program kształcenia szkolnego w całym kraju. Szkoła (schola) pod nadzorem rektora i kantora (nauczyciel śpiewu) uświetniała łacińskimi śpiewami nabożeństwa. Uczniów starszych wiekiem i stażem szkolnym oraz wyróżniających się postępami w nauce wykorzystywano czasem jako pomocników rektora, a także dzwonników, portatorów ksiąg liturgicznych, kalikantów i służących poszczególnych kanoników. Z tego tytułu otrzymywali gratyfikację zwaną akcydensem, która pozwalała na opłacenie stancji, kosztów nauki oraz codzienne utrzymanie. Z relacji ks. Ranatowicza nie wynika, aby złupienie krypty było zaplanowane wcześniej i przemyślane. Odarcie trumien ze srebrnych blach ozdobnych nie może stanowić w tej materii wystarczającej przesłanki, gdyż potrzebne do tego narzędzia można było bez trudności znaleźć w obrębie klasztoru i ukryć w kościele. Wnioskować natomiast można z tej krótkiej relacji, że w środowisku musiały krążyć opowieści o precjozach ukrytych w krypcie, które pobudziły wyobraźnię scholarów i nadzieję szybkiego wzbogacenia się. Niestety, przyniosły haniebną karę i niesławę. Dzisiaj możemy żałować, że ks. Ranatowicz nie podał nazwisk scholarów ani rektora szkoły, ale uznawał on zasadę, że *nomina sunt odiosa*. Zatem nawet wówczas, gdy denuncjuje się i potępia grzech, to mimo wszystko należy uszanować człowieka i oszczędzić nazwisko. Nie znamy więc nazwisk, ale wiemy za to, że szkoła istniała, była dobrze zorganizowana, miała uczniów i kształciła zgodnie z ówczesnymi programami przewidzianymi dla

42 Urodził się w 1644 r. w Suchej Beskidzkiej. Był synem miejscowego organisty Alberta. Jego rodzice przenieśli się później do Jordanowa. W Suchej pozostał jednak brat Albert, który przejął po ojcu stanowisko organisty. Do zakonu wstąpił w Krakowie w czerwcu 1665 r., śluby złożył w lipcu 1666 r. Święcenia przyjął kolejno w Krakowie: niższe – 5 marca 1667 r., subdiakonat – 25 lutego 1668 r., diakonat – 16 marca 1669 r., prezbiterat – 1 marca 1670 r. Uczeń Michała Macieja Rusieckiego. Wykładowca retoryki i teologii moralnej w seminarium zakonnym, twórca traktatów naukowych filozoficznych i teologicznych. W rękopisie zachował się m.in. wykładany przez niego *Tractatus de augustissimo divinae incarnationis mysterio*. Przewodniczył publicznym dysputom filozoficzno-teologicznym. W 1674 r. przewodniczył np. dyspacie „ex universa philosophia Aristotelis”. Zmarł 26 września 1680 r. w Krakowie. Zob. ABC, *Memoriale fratrum et benefactorum defunctorum Congregationis Cracoviensis Canonico-regularium Lateranensium*, s. 293; S. Ranatowicz, *op.cit.*, k. 57; K. Łatak, *Ksiądz Stefan Ranatowicz CRL (1617–1694)*..., s. 108.

szkół parafialnych. Nieco później jej znakomitym absolwentem był ks. Marcin Ziemlewicz, wybijający się profesor filozofii, wzięty kaznodzieja i przeor klasztoru Bożego Ciała w Krakowie⁴². Natomiast gorszące dla otoczenia i wstydlive dla konwentu wydarzenie, komentowane jako świętokradztwo, było powodem wizytacji w klasztorze, którą przeprowadził osobiście prepozyt generalny kongregacji ks. Jacek Liberiusz 27 września 1647 r. Po niej prepozyt Jacek Dominik Behm złożył rezygnację z urzędu i został przeniesiony do klasztoru w Wolbromiu.

Podsumowanie

Profanacje miejsc sakralnych w Polsce przedrozbiorowej nie należały do rzadkości, chociaż czasy te opisuje się nierzadko jako zdominowane przez religię i kulturę religijną. Włamania do kościołów, kradzież naczyń, relikwiarzy, ksiąg, szat liturgicznych, bielizny ołtarzowej, precjozów zdobiących cudowne obrazy były traktowane jako świętokradztwo i karane bezwzględnie, ale mimo to złodziei nie brakowało. W niedzielę 6 lipca 1647 r. studenci szkoły parafialnej w Suchej Beskidzkiej, korzystając z nieobecności księży miejscowego klasztoru oraz rektora szkoły, weszli do kościoła, a następnie dostali się do krypty grobowej fundatorów, odzierając ich trumny ze srebrnych blach oraz okradając je z cennych przedmiotów. Za dokonane przestępstwo zostali skazani na śmierć, którą ostatecznie zamieniono na publiczne tortury i banicję. Syntetyczny opis zdarzenia pozostawił w księdze parafialnej ks. Stefan Ranatowicz, późniejszy znakomity kronikarz i pisarz historyczny. Przypomnienie tego wydarzenia dzisiaj, po upływie ponad 370 lat, może wydawać się mało użyteczne dla dziejów, nauki i kultury całego kraju, ale dla historii regionalnej, a zwłaszcza dla zainteresowanych dziejami Suchej Beskidzkiej oraz rodu Komorowskich, hrabiów na Liptowie i Komorowie, twórców dominium suskiego, budowniczych tamtejszego zamku i kościoła, może stanowić interesujący przyczynek.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA RĘKOPIŚMIENNE

Archiwum Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie (ABC)

Catalogus fratrum defunctorum Canonicorum Regularium Lateranensium Congregationis Lateranensis ab introductione Cracoviam scilicet ab Anno 1405 conscriptus cui accedit catalogus defunctorum fundatorum et benefactorum eiusdem Congregationis, rkps b. sygn.

Inventarium Ecclesiae Parochialis in Sucha cum compendio Fundationis, Consecrationis et aliorum Anno 1753 conscriptus, rkps b. sygn.

Memoriale Fratrum et Benefactorum Defunctorum Congregationis Cracoviensis Canonicorum Regularium Lateranensium, rkps b. sygn.

Protocolon Actorum Confraternitatis Sacramenti Sanctissimi et Quinque Plagarum Domini nostri Jesu Christi in Ecclesia Collegiata Canonico Regularium, rkps b. sygn.

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (AKMKr)

Acta Administratoralia, t. 13.

Acta Episcopalia, t. 43, 46.

Acta Officialia, t. 118, 120, 121, 122.

Acta Visitationis, t. 13.

Teka: Parafia Krzeszów, sygn. APA 166.

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie (BJ)

Ranatowicz S., *Casimiriae civitatis, urbi Cracoviensis confrontatae, origo. In eaque ecclesiarum erectiones et religiosorum fundationes, nec non series, vitae, res gestae praepositorum Conventus Canonicorum Regularium Lateranensium S[ancti] Augustini ad Ecclesiam Sacratissimi Corporis Christi, descriptae a Stephano Ranathowicz eiusdem conventus et Ecclesiae Canonico Regul[are] professo*, rkps BJ sygn. 3742/III, k. 148v.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

Księgi egzaminów do święceń w diecezji krakowskiej z lat 1573–1614, Z. Pietrzyk (oprac.), Kraków 1991.

Komoniecki A., *Chronografia albo Dziejopis Żywiecki*, Żywiec 2005.

OPRACOWANIA

- Heuman S., *Wiadomość o kościele parafialnym w Suchej i o parafii suskiej na podstawie aktów, wizyt kanonicznych i innych źródeł*, Kraków 1899.
- Krasnowolski B., *Zabytki i wartości kulturowe*, [w]: *Sucha Beskidzka*, J. Hampel, F. Kiryk (red.), Kraków 1998.
- Leśniakiewicz M., *Panowie suskiego zamku*, Sucha Beskidzka 2013.
- Leśniakiewicz M., Woźniak B., *Parafia w Suchej Beskidzkiej*, Wadowice 2008.
- Łatak K., *Dowodzenie dawnego cudu w procesie kanonizacji na przykładzie świętego Stanisława Kazimierczyka*, [w]: *Świętość kanonizowana. Sprawy dawne*, S.T. Praškiewicz (red.), Kraków 2011.
- Łatak K., *Kongregacja krakowska kanoników regularnych laterańskich na przestrzeni dziejów*, Kraków–Ełk 2002.
- Łatak K., *Ksiądz Stefan Ranatowicz CRL (1617–1694). Barokowy kronikarz i pisarz klasztorny*, Kraków 2010.
- Łatak K., *Notaty historyczne ks. Krzysztofa Łoniewskiego CRL (1576–1656) na temat początków kościoła i klasztoru Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich na Kazimierzu w Krakowie* [w:] *Klasztor Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie w okresie przedtrydenckim. Ludzie–wydarzenia–budowle–kultura*, K. Łatak (red.), Łomianki 2012, s. 431–450.
- Łatak K., *Prepozyci prepozytury krańickiej kanoników regularnych laterańskich od fundacji do reformy w 1628 roku*, „Saeculum Christianum” 2017, nr 24, s. 158–161.
- Łatak K., *Poczet rządców opactwa Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie*, Kraków 2005.
- Łatak Ł., Pęgiel M., *Kronika Stefana Ranatowicza. Studium historyczno-źródłoznawcze*, Łomianki 2017.
- Łoniewski K., *Zywoť, sprawy y cudowne Boskie wslawienie pobożnego kapłana B[łogosławionego] Stanisława Kazimirczyka*, Kraków 1617.
- Noga Z., *W okresie przedrozbiorowym* [w:] *Sucha Beskidzka*, J. Hampel, F. Kiryk (red.), Kraków 1998.
- Przyboś A., *Komorowski Piotr* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 13, E. Rostworowski (red.), Kraków–Wrocław 1968, s. 430.
- Sucha Beskidzka*, J. Hampel, F. Kiryk (red.), Kraków 1998.
- Zarys dziejów parafii i kościołów w Suchej Beskidzkiej*, S. Bogacz (red.), Sucha Beskidzka 2008.
-